

MATERIALITATEA ÎN AUDITUL SITUAȚIILOR FINANCIARE SUB DIFERITE ASPECTE

MATERIALITY IN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS UNDER DIFFERENT ASPECTS

Dumitru GRUMEZA, ASEM,
Consiliul de Supraveghere Publică a Auditului;
Anatolie IACHIMOVSCI, ASEM.

Abstract

The concept of materiality exists both in accounting and auditing. The "significance threshold" in romanian, or sometimes called "materiality" (a literal translation of the English term "materiality"), is one of the basic concepts of audit. Circumstances are significant in the audit when they significantly affect the true image of the client's financial statements.

This article presents different aspects related to the concept of materiality, the areas where it can be found, the characteristic features, as well as its influence on the audit planning mission and on the auditor's opinion.

Cuvinte cheie: auditor, audit financiar, ISA, prag de semnificație, materialitate, responsabilitatea auditorului..

Clasificare JEL: M 42, Auditing.

INTRODUCERE

În teoria și practica auditului, conceptul de prag de semnificație (materialitate) este esențial. Într-un context sau altul, pragul de semnificație este menționat în aproape fiecare standard de audit. În plus, acest concept este utilizat și în standardele de contabilitate.

Acest lucru indică faptul că în toate etapele misiunii de audit - de la cunoașterea activităților entității auditate și luarea deciziilor privind desfășurarea misiunii, planificarea și organizarea misiunii pentru a-și forma o opinie cu privire la imaginea fidelă a situațiilor financiare - auditorul ar trebui să evalueze constant cifrele reflectate în situațiile financiare sub aspectul materialității determinate la nivelul situațiilor financiare cât și la nivelul posturilor situațiilor financiare.

CERINȚE FAȚĂ DE PRAGUL DE SEMNIFICAȚIE

Cerințele uniforme privind conceptul de materialitate în audit sunt prezentate în ISA 320 "Pragul de semnificație în planificarea și desfășurarea unui audit". Respectiv, potrivit Standardului de Audit 320 „Obiectivul unui audit al situațiilor financiare este de a permite unui auditor exprimarea unei opinii, potrivit căreia situațiile financiare au fost întocmite sub toate aspectele semnificative, în conformitate cu un cadru general de raportare financiară identificat”. Standardul clarifică conceptul de „materialitate” în raport cu faptele reflectate în situațiile financiare. Așadar, standardul precizează că informațiile despre activele individuale, datoriile, veniturile, cheltuielile, componentele capitalului, precum și operațiunile comerciale la general sunt considerate semnificative dacă omisiunea sau denaturarea acestora ar putea afecta deciziile economice ale utilizatorilor luate în baza informațiilor incluse în situațiile financiare.

Pragul de semnificație (materialitatea) se aplică la două concepte fundamentale diferite:

- a) faptele reflectate în situațiile financiare conform Cadrului general de raportare financiară (acest concept este folosit în principal de contabili);
- b) denaturările detectate sau suspectate asupra situațiilor financiare conform Standardelor de audit (această abordare este utilizată în principal de auditori).

DETERMINAREA IMPORTANȚEI INFORMAȚIEI

La etapa de planificare a misiunii, este important să se evidențieze indicatorii (segmentele și posturile ale situațiilor financiare), pe care auditorul le consideră cele mai semnificative. Respectiv acele segmente sau posturi ale situațiilor financiare, care auditorul le consideră nesemnificative, auditorul poate să nu le include în strategia generală și planul de audit (verificare). În acest caz, în conformitate cu cerințele de reglementare, auditorul ar trebui să se bazeze pe raționamentul profesional.

Un astfel de raționament profesional în cadrul entității de audit ar trebui să fie stabilit inclusiv la nivelul politicilor interne cu privire la controlul calității, unde ar trebui definite criteriile prin care Planul de audit include în mod necesar verificarea prealabilă a datelor privind activele, datoriile, componentele capitalului, tranzacțiile comerciale importante. Criteriul materialității poate fi calitativ și cantitativ.

În baza criteriului calitativ se va determina importanța informațiilor, se vor evidenția cele mai importante segmente (elemente) pentru verificare, reflectate în situațiile financiare. Un astfel de criteriu poate fi o listă a acestor segmente din situațiile financiare pe care auditorul trebuie să le includă în mod necesar în strategia generală și planul misiunii.

De exemplu, politicile interne cu privire la controlul calității al unei entități de audit pot reflecta cerința verificării prealabile obligatorii a unor indicatori din Situația de profit și pierdere, precum "Veniturile din vânzarea de bunuri, lucrări, servicii", "Costul mărfurilor, produse, lucrărilor, serviciilor vândute" "Cheltuieli privind impozitul pe venit". Într-o altă entitate de audit, același criteriu poate conține o cerință pentru verificarea obligatorie a tuturor indicatorilor din Situația de profit și pierdere (Anexa nr. 2). Este important ca politicile interne ale entității de audit să enumere principalii indicatori care ar trebui să intre în atenția auditorului, care sunt esențiali pentru potențialul utilizator.

Criteriul cantitativ pentru evidențierea informațiilor esențiale pentru auditor este reprezentată de valoarea unui anumit indicator, pornind de la care acest indicator devine semnificativ, respectiv supus verificării. Acest prag poate fi pur și simplu o valoare totală sau o parte a unui indicator cantitativ generalizat. În primul caz, se vorbește despre indicatorul absolut al materialității, în al doilea - despre unul relativ.

De exemplu, pentru evidențierea conturilor contabile sintetice, care urmează a fi supuse în primul rând verificării printr-un criteriu cantitativ, se poate utiliza balanța de verificare:

Tabel 1. Balanța de verificare.

Nr.	Cont	RULAJ (mii lei)				SOLD (mii lei)			
		Debit	%	Credit	%	Debit	%	Credit	%
1	Imobilizări necorporale	275	0,6	175	0,4	575	3,3	-	
2	Imobilizări corporale	2 435	5,4	1 417	3,1	8 987	51,5	-	
3	Obiecte de mică valoare și scurtă durată	574	1,3	434	1,0	154	0,9	-	
4	Datorii comerciale	15 756	34,4	16 221	35,9	-		2 544	14,6
	Total	45 215	100	45 215	100	17 467	100	17 467	100

Criteriul de selectare a conturilor pentru verificare conform tabelului 1 entitatea de audit ar trebui să-l formuleze în politicile interne. De exemplu: trebuie verificate obligatoriu conturile, a căror solduri la sfârșitul perioadei este mai mare decât un criteriu prestabilit pentru un sold (CPS) de exemplu de 5% din valoarea totală a bilanțului, sau a căror rulaje (debitor sau creditor) este mai mare decât un criteriu prestabilit pentru un rulaj (CPR) de exemplu de 2% din totalul rulajului. Valorile CPS și CPR sunt stabilite în politicile interne din cadrul companiei de audit. În acest caz, CPS și CPR sunt criterii cantitative relative de materialitate.

DETERMINAREA PROPRIU-ZISĂ A PRAGULUI DE SEMNIFICAȚIE

În urma aprecierii situațiilor financiare, aplicând procedurile de fond, auditorul poate detecta denaturări. Criteriul „materialității” se aplică și asupra denaturărilor constatate. Denaturarea, în acest caz, este considerată semnificativă dacă aceasta duce la decizii economice eronate luate pe baza informațiilor denaturate. Ca criteriu de evaluare a denaturării ca fiind una semnificativă sau nu se folosește nivelul de materialitate.

Nivelul de materialitate este înțeles ca valoarea limită a denaturărilor cumulate din situațiile financiare, pornind de la care un utilizator calificat al situațiilor financiare cu un grad ridicat de probabilitate nu va putea să tragă concluziile corecte și să ia decizii economice corecte.

La elaborarea unui Plan de audit, auditorul stabilește un nivel acceptabil al materialității (din punct de vedere cantitativ) a denaturărilor care vor fi detectate. Un nivel acceptabil al materialității ca limită a denaturărilor cumulate, care la final nu va modifica opinia auditorului cu privire la aprecierea situațiilor financiare, poate fi de natură calitativă și cantitativă.

Auditorul trebuie să țină cont de aspectele calitative și cantitative ale materialității pe tot parcursul misiunii de audit. În ceea ce privește partea calitativă, auditorul ar trebui să își folosească raționamentul profesional pentru a determina dacă abaterile tranzacțiilor comerciale și financiare efectuate de entitatea auditată de la cerințele actelor normative constatate în timpul auditului sunt semnificative sau nu. Din punct de vedere cantitativ - auditorul trebuie să evalueze dacă denaturările individuale și totale detectate depășesc sau nu acel criteriu cantitativ – pragul de semnificație (materialitatea).

Exemple de denaturări din punct de vedere calitativ:

- descrierea insuficientă sau inadecvată a politicilor contabile atunci când există o probabilitate ca un utilizator al situațiilor financiare să fie indus în eroare de o asemenea descriere;
- nedezvăluirea încălcărilor cerințelor actelor normative în cazul în care există probabilitatea ca aplicarea ulterioară a sancțiunilor să aibă un impact semnificativ asupra continuității activității entității auditate.

Determinarea unui nivel acceptabil de materialitate în contextul auditării unei entități este una fundamentală. În funcție de semnificația acestuia, se construiește un plan și un program de audit și se determină volumul și profunzimea procedurilor de audit. Cu cât nivelul de materialitate este mai scăzut, cu atât este necesar de proceduri de audit mai detaliate, mai profunde, mai voluminoase, este necesar de un număr mai mare de probe de audit. Aceasta duce la o creștere a complexității verificării. Prin urmare, nivelul de materialitate ar trebui să fie justificat și selectat din condițiile de optimizare a planificării auditului.

În practica de audit, se utilizează diferite metode pentru a calcula un nivel acceptabil al materialității. Pentru determinarea valorii absolute a nivelului de materialitate, auditorul ar trebui să ia ca bază principalii indicatori care caracterizează situațiile financiare ale entității economice care urmează să fie auditate.

Pentru a determina nivelul de materialitate în practica internațională, este utilizat un tabel cu indicatori de bază și ponderea acestora (%), (tabelul 2).

Tabelul 2. Indicatorii de bază pentru determinarea nivelului materialității:

Denumirea indicatorului de bază	Valoarea indicatorului din situațiile financiare	Coefficient %	Valoarea absolută a materialității
1	2	3	4 (2x3)
Profitul până la impozitare		5 – 10%	
Venitul din vânzări		1 – 2%	
Capital propriu		3 – 5%	
Total cheltuieli		1 – 2%	

În anumite situații este posibil ca unii indicatori să nu fie incluși în tabel. De exemplu, o entitate poate avea pierdere la sfârșitul perioadei sau poate avea un profit mic, ceea ce, potrivit auditorului, ținând cont de analiza indicatorilor pentru anii precedenți, nu este tipic pentru această entitate. De asemenea, o entitate nu poate avea un indicator „venitul din vânzări” dacă este vorba despre o entitate sau o organizație non-profit, fără scop lucrativ, care este finanțată din alte surse decât veniturile proprii. În aceste cazuri, sunt selectați alți indicatori de bază specifici pentru entitățile auditate.

Atunci când se efectuează un audit, auditorul trebuie să ia în considerare la determinarea pragului de semnificație (materialității) și legătura acestuia cu riscul de audit.

Așa cum se precizează în Standardul de Audit 320 relația dintre pragul de semnificație, și riscul de audit este invers proporțională. Cu cât este mai înalt riscul de audit, cu atât este mai scăzut nivelul pragului de semnificație și invers. Respectiv în tabelul 2 în cazul în care anterior a fost determinat un risc de audit înalt se vor lua valoarea cea mai mică a coeficienților (de ex. pentru Venitul din vânzări coeficientul va fi 1%), iar în cazul în care a fost determinat un risc de audit scăzut se vor lua valoarea cea mai mare a coeficienților (de ex. pentru Capital propriu coeficientul va fi 5%), la fel pentru restul indicatorilor.

Auditorul ar trebui să analizeze valorile numerice a materialității înregistrate în a patra coloană din tabelul 2. Dacă careva din valori deviază semnificativ în sus sau în jos de restul, auditorul poate renunța la aceste valori. Pe baza indicatorilor rămași, se calculează valoarea medie, care poate fi rotunjită pentru comoditatea lucrărilor ulterioare. Această valoare ulterior reprezintă unicul indicator al nivelului de materialitate pe care auditorul îl poate utiliza în activitatea sa.

Procedura pentru determinarea pragului de semnificație (nivelului de materialitate), toate calculele aritmetice și motivele, pe baza cărora auditorul a exclus orice valori din calcule, trebuie să fie reflectate în documentația de lucru a auditului. La sfârșitul etapei de planificare a auditului, pragul de semnificație (materialitatea) ar trebui să fie aprobat de directorul entității de audit sau persoana responsabilă din cadrul entității de audit de revizuirea controlului calității.

De exemplu: în baza exemplului din Tabelul 1, Total active = 17 467 000 lei.

Să presupunem că în baza tabelului 2 a fost determinat un prag de semnificație general (materialitatea) de 250 000 lei. Aceasta reprezintă că auditorul poate accepta denaturări cumulate în valoare absolută de 250 000 lei asupra totalului bilanțului de 17 467 000 lei. În valoare relativă aceasta reprezintă 1,43%.

Totodată auditorul pe lângă pragul de semnificație general poate determina pragul de semnificație specific la nivelul soldurilor conturilor, de exemplu pentru soldul datoriilor comerciale conform tabelului 1 se poate determina pragul de semnificație specific astfel: soldul final (2 544 000 lei) x 1,43% = 36 380 lei. Ceea ce reprezintă că erorile în limita a 36 380 lei asupra totalului datoriilor comerciale auditorul poate accepta acestea ca fiind ne semnificative.

Respectiv în cazul în care denaturările cumulate constatate conform exemplului depășesc cifra pragului de semnificație de 250 000 lei auditorul urmează să prezinte recomandări către entitatea auditată cu privire la înlăturarea denaturărilor. În cazul în care denaturările sunt înlăturate de entitatea auditată auditorul nu urmează să modifice opinia sa, în caz contrar (denaturările necorectate depășesc pragul de semnificație) auditorul este obligat să modifice opinia sa din raportul de audit.

CONCLUZII

Procedura de determinare a pragului de semnificație (materialității) are un caracter recomandabil. Entitățile de audit trebuie să își stabilească propria procedură pentru a găsi nivelul de materialitate. De exemplu, spre deosebire de ordinea propusă, auditorii pot:

- modifica valorile coeficienților din coloana 3;
- introduce, elimina, modifica indicatorii financiari din coloana 1;
- schimba ordinea mediei la găsirea indicatorului;
- să țină seama de valorile indicatorilor financiari pentru anii precedenți și să țină seama de dinamica schimbărilor acestora (trendul);
- să determine nu un indicator al nivelului de materialitate, ci mai mulți indicatori pentru diverse elemente din bilanț (prag de semnificație specific la nivelul grupurilor de active, grupurilor de tranzacții, posturilor individuale, etc.);
- stabili independent un tabel și să determine un algoritm propriu pentru calcularea nivelului de materialitate.

Bibliografie:

1. *Legea privind auditul situațiilor financiare nr. 271 din 15.12.2017*. În Monitorul Oficial Nr. 7-17, din 12.01.2018;
2. ISA 200 "Obiective generale ale auditorului independent și desfășurarea unui audit în conformitate cu standardele internaționale de audit", *Standardele Internaționale de Audit*;
3. ISA 230 "Documentația de audit", *Standardele Internaționale de Audit*;
4. ISA 320 "Pragul de semnificație în planificarea și desfășurarea unui audit", *Standardele Internaționale de Audit*;
5. Arens, A.A., Loebbecke, J.K., Lemon, W.M. and Spletstoesser, I.B. (2002), *Auditing and Other Assurance Services*, 9th ed., Prentice-Hall, Toronto ISBN 9975-61-290-3;
6. IFAC și IFRS, *Reglementări internaționale de audit, asigurare și etică*, Editura Irecson, București, 2009;
7. Pereș C., *Proceduri de control și audit*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013 ISBN 978-973-757-864-8;
8. Whittington R., Pany K., *Principles of auditing and other assurance services* (with ACL CD), 2007.